

ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΛΙΑΣ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Στα χρόνια της ομίχλης – Χατισέ**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Νίκος Γούλιας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Καζούρη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Francesco Hayez, (1791-1882), Η ξαπλωμένη
οδαλίσκη, 1839, ελαιογραφία σε καμβά, ιδιωτική συλλογή.
Franz Richard Unterberger (1838-1902), Το Μεγάλο Κανάλι της Βενετίας,
ελαιογραφία σε καμβά, ιδιωτική συλλογή.
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Νίκος Γούλιας, 2013
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2013

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2013, 5.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-0452-3

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΛΙΑΣ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ

*Στη μνήμη των γονιών
και των προγόνων μου*

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Haydi! Süleyman, kalksana vaktimiz yok, saat geciyor!»¹
δεύτερη φορά του 'βαλε φωνή η Φατιμά βλέποντας από τη μια την ώρα να περνά κι από την άλλη εκείνον να μη λέει να σηκωθεί, χυμένος κυριολεκτικά απάνω στο μεντέρι² του παραγκόσπιτου στην ακρογιαλιά του Κορδελιού.

Εκείνο τον Γενάρη του 1876, κάμποσες μέρες ήτανε που είχε βγάλει ένα μαΐστρο, με τα νερά να 'ρχονται από ουρανό και θάλασσα μαζί, από όλες τις μεριές, να μην ξέρει κανείς από πού να πρωτοφυλαχτεί. Έπαιρνε φόρα η θάλασσα, και από ένα μανιασμένο Αιγαίο σαν λαβωμένο λιόκρινο ξετρύπωνε ανάμεσα Χίο-Μυτιλήνη, εισβάλλοντας ανεμπόδιση στον Έρμο από τα στενά του Καραμπουρνού, με ορμή κουρσεύοντας την ακτή της Μικρασίας από τη Σμύρνη μέχρι το Κορδελιό. Ο ουρανός, μπλάβος, βαρύς, μέρες είχε που μούσκευε αδιάκοπα όλη την Ιωνία κι όλη την Αιολία μ' εκείνο το ψιλόβροχο, που χωρίς ποτέ να ξεσπά, επέμενε νύχτα μέρα να βαστά επίμονα δακρυσμένο τον ουρανό ψηλά και λασπωμένη τη γη αποκάτω, να μη λέει να στεγνώσει. Το ανεμοσούρι είχε τέτοιο θυμό, που και τα δυο βαποράκια που έκαναν από θάλασσα το δρομολόγιο για Σμύρνη τα

1. Άντε! Σουλειμάν, δεν έχουμε χρόνο, η ώρα πλησιάζει!

2. Χτιστός περιμετρικός καναπές για να κάθεται κανείς και να κοιμάται.

είχε καθηλωμένα στην ξύλινη προβλήτα έξω από το σπίτι του Σουλειϊμάν, να σκαμπανεβάζουν δεμένα απ' τα παλαμάρια σαν αφηνιασμένα άλογα που 'θελαν να την καβαλήσουν.

Εκείνο το απόγευμα και πριν να πέσει η νύχτα, ο Σουλειϊμάν, κυριολεκτικά τελευταία στιγμή, αν δεν τον είχε προγκήξει η Φατιμά, σκυφτός και με τα πέτα του άσπρου σακακιού του σηκωμένα, με το ένα του χέρι να τα κρατά κλειστά ψηλά από τους γιακάδες και με το άλλο να βαστά το κασκέτο μη φύγει απ' το κεφάλι του απ' τον πολύ αέρα, άτσαλα τρέχοντας, προσπαθώντας μας και κατάφερνε να μη βραχεί ολότελα, είχε κάνει τη μικρή απόσταση που χώριζε τον σιδηροδρομικό σταθμό από το σπιτικό του.

Το ήξερε πως άδικα θα πήγαινε. Ποιος να κατέβαινε βραδιάτικα στο Κορδελιό από το τρένο που απ' τον Κασαμπά γύριζε για τη Σμύρνη; Όμως αυτή ήταν η δουλειά του: σταθμάρχης. Βρέξει, χιονίσει, έπρεπε να βρισκείται εκεί.

Παρά το ασταμάτητο ψιλόβροχο και τη βοή του αέρα που ερχόταν απ' τον κάμπο, με συνεχή θροϊσματα στα χαμηλά σκίνα και ανατριχιαστικούς συριγμούς ανάμεσα στα ήδη ξεγυμνωμένα κλαδιά των δέντρων, ο ήχος της ατμομηχανής μόλις και μετά βίας ξεχώριζε στα εξασκημένα αυτιά του Σουλειϊμάν. Το τρένο πλησίαζε από τα βόρεια, με τον χαρακτηριστικό του ήχο που όλο και γινόταν πιο ευκρινής, πιο δυνατός, χωρίς ακόμα να είναι ορατό, πριν πάρει τη μεγάλη ευθεία προς το Κορδελιό μέσα στην πεδιάδα.

Έριξε μια ματιά στο μεγάλο στρογγυλό ρολόι που κρεμόταν πάνω από το κεφάλι του και έκανε μια γκριμάτσα θαυμασμού: το τρένο θα ήταν στην ώρα του. Πράγματι, από μακριά δεν άργησε να φανεί εκείνο το ένα και μοναδικό, το στρογγυλό φανάρι, που ακόμα και μες στην κακοκαιρία, μέσα στο ανεμόβροχο και στην αχλή εκείνου του χειμωνιάτικου απόβραδου ξεχώριζε και ήταν μάτι Κύκλωπα έτσι βαλμένο, μπροστά κι απάνω από τη μηχανή, να φέγγει δυνατά, περισσότερο για να κάνει το ίδιο

ορατό από μακριά παρά για να του φωτίζει το δρόμο. Δεν είχε ανάγκη άλλωστε. Περιορισμένο ανάμεσα στις μεταλλικές του παρωπίδες, στέρεα βιδωμένες απάνω στη γη, πώς να διαλέξει πού να στραφεί; Επιλογή καμία – δεδομένη ήταν η αφετηρία του, αδιαπραγμάτευτη η διαδρομή του, προδιαγεγραμμένο το τέρμα του... Μέχρι να τα σκεφτεί όλα αυτά τα προφανή ο Σουλειϊμάν, που του άρεσε να τα σκέφτεται με ανεξήγητη και ανώφελη επιμονή, εκείνο όλο και πλησίαζε, προβάλλοντας πια πεντακάθαρα τη μαύρη μούρη του μέσα από το θολό ομιχλώδες σύννεφο που αχώριστο σύντροφο έσερνε μαζί του.

Για μια ακόμα φορά, όπως τις περισσότερες, βιαστικό είχε έρθει προς τον σταθμό δίχως καθόλου να σταθεί, προσπερνώντας και συνεχίζοντας τον δρόμο του χωρίς έστω λίγο να κόψει ταχύτητα, ρίχνοντας μόνο ένα σύντομο σφύριγμα χαιρετισμού. Χάθηκε γρήγορα απάνω στις σιδερένιες του γραμμές, που γυαλίζοντας ακόμα, βρεγμένες όπως ήταν, πριν πέσει για τα καλά η νύχτα, φαινότουσαν να χαρακώνουν τον κάμπο προς την Πούντα όσο έφτανε το μάτι, μέχρι τους πρώτους μαχαλάδες, λίγο έξω από τη Σμύρνη. Πέρασε, αφήνοντας τα απομεινάρια από το υγρό γκρίζο νεφέλωμα καπνού που κολλημένο απάνω του, έτσι όπως στροβιλιζόταν, δεν έλεγε να ξεκολλήσει, ώσπου σαν ουρά κομήτη έσβηνε κάμποσες οργιές πίσω απ' το τελευταίο βαγόνι.

Έτσι είχε περάσει μπροστά κι απ' τον Σουλειϊμάν, που γυρίζοντας το κεφάλι του και κάνοντας κάμποσα βήματα πίσω για να προφυλαχτεί, ακίνητος από συνήθειο, είχε απομείνει να το κοιτά να χάνεται μέσα στα χαμηλωμένα σύννεφα μέχρι να το ρουφήξει εντελώς το βιαστικό σκοτάδι, μέχρι και το πίσω κόκκινο φανάρι του να χαθεί. Κλείδωσε το περίπτερο του σταθμού –τζάμπα το είχε ανοίξει–, έβαλε τα κλειδιά στο ζωνάρι του, έριξε και μια γρήγορη ματιά στον ουρανό και άρχισε να τρέχει προς το σπίτι του, αφήνοντας πίσω του τον έρημο σταθμό και τον βρεγμένο κάμπο.

Σ' αυτό τον έρημο, αχανή κάμπο που έπιανε από τη θάλασσα κι ανέβαινε προς τα μέσα, ψηλά, μέχρι τους πρώτους λόφους όσο έφτανε το μάτι, τσιφλίκι των Καραοσμάνογλου από τα πολύ παλιά, τα ξεχασμένα χρόνια, βρήκανε καταφύγιο, μια νέα πατρίδα και μια ήσυχη ζωή, Ρωμιοί που είχαν έρθει πρόσφυγες από την Πελοπόννησο το 1770, μετά τα Ορλοφικά.

Στο Κορδελιό, εκτός από αυτούς και από ελάχιστους ξέμπαρκους Οθωμανούς που έμεναν μαζί τους, ψυχή άλλη δεν πατούσε εκεί το πόδι της, όχι για να εγκατασταθεί, μα ούτε για να περάσει. Η μικρή αυτή αποκομμένη κοινωνία ζούσε τη δική της κλειστή και ήσυχη ζωή, κουρνιασμένη μέσα σε μερικά χαμόσπιτα, φτιαγμένα καμιά τριακοσαριά μέτρα απόσταση από τη θάλασσα, γύρω από ένα παμπάλαιο χάλασμα – ένα μεγάλο πέτρινο γκρεμίδι. Μπορεί να ήταν σούρουπο την ώρα που το 'χαν πρωταντικρίζει όταν, με τα λιγοστά τους υπάρχοντα φορτωμένα όπως όπως στα καϊκια της προσφυγιάς, θαλασσοδαρμένοι και κατάκοποι έπειτα από πέντε ημερών ταξίδι είχανε φτάσει στην ακτή, στη νέα τους πατρίδα, όμως τους είχε κάνει εντύπωση έτσι που το είχαν πρωτοδεί να στέκεται μπινιαλίδικο³, ψηλό και επιβλητικό· το πήρανε για κάστρο. Χωρίς δεύτερη σκέψη έσυραν τα λιγοστά τους υπάρχοντα έξω από τα ντουβάρια, τράβηξαν ένα σεντόνι από δω, έδεσαν δυο ξύλα από κει, στρώσανε κάτι παλιά μακάτια⁴ και κουρελούδες, και πέσανε για ύπνο καταγής.

Από την άλλη μέρα κιόλας οι άντρες χωρίστηκαν σε ομάδες και πορεύτηκαν μέσα στον κάμπο να βρουν μέρος κατάλληλο για ν' απλώσουν νέες ρίζες, μιας και είχανε πια σιγουρευτεί πως την Πελοπόννησο δεν ήταν γραφτό να την ξαναδούνε. Εκείνη η περιπλάνηση δε βάστηξε πάνω από βδομάδα, καθώς, χώρια που

3. Κτίσμα πέτρινο με τυπική λιθοδομή (μπινέ), μεγάλου πάχους, με λάσπη, πέτρα και ασβέστη.

4. Ντιβανοσκεπάσματα.

ο κάμπος ήταν αχανής και σχεδόν παντού ο ίδιος, γεμάτος μπαϊ-
ρια⁵ και ταρλάδες⁶, γρήγορα διαπιστώσανε από τις φωτιές που
κάθε βράδυ έβλεπαν να ανάβουνε στα γύρω κορφοβούνια, πως
ο τόπος πρέπει να ήτανε γεμάτος ληστές. Έτσι, ένα πρωί, μόλις
ξύπνησαν πιασμένοι όπως κοιμούνταν, κοιτάχτηκαν οι γεροντό-
τεροι αναμεταξύ τους, κοίταξαν το γκρεμίδι, κοίταξαν και το πα-
λιό πηγάδι που ήταν δίπλα και, λες κι ήταν συνεννοημένοι, απο-
φάσισαν να μην το παλέψουν άλλο· ομόφωνα πάρηθηκε κι η από-
φαση να μείνουν σ' εκείνο το μέρος. Εκεί τους έμελλε να ριζώ-
σουν, να φτιάξουν τα σπίτια τους, εκεί και τα παιδιά τους.

Ήταν οριστικό: το Κορδελιό –έτσι το είπανε–⁷ θα ήταν πια ο
τόπος τους.

Το παλιό πέτρινο κτίσμα, που από μακριά για κάστρο μπορεί
να τους είχε φανεί, από κοντά όμως για στάβλος ή αποθήκη,
άγνωστο τι ακριβώς, αφού στο εσωτερικό του ο χρόνος και τα
στοιχεία της φύσης είχαν φροντίσει επιμελώς να μην απομείνει τί-
ποτα να μαρτυρά τη χρήση του ή χνάρια ανθρώπων, γρήγορα έγι-
νε το κέντρο που πίσω του και στα πλάγια κι από τις δύο μεριές
αναπτύχθηκε ο μαχαλάς, αφήνοντας ελεύθερη την μπροστινή
 πλευρά που έβλεπε στη θάλασσα. Με φόβο ακόμα και για πειρα-
τές, γύρω του ένωθαν ασφαλείς ακόμα κι απ' τον προστατευτικό
του ίσκιο έτσι όπως τον έριχνε μακρύ και επιβλητικό από το ανά-
στημά του, μοιάζοντας με καθεδρικό ναό, σύμβολο εξουσίας.

Στα χρόνια που πέρασαν, οι πρόσφυγες έκαναν παιδιά και
εγγόνια, ήρθαν και μερικοί Τούρκοι να μείνουνε μαζί, το Κορ-
δελιό μεγάλωσε, πάντα όμως γύρω από το αρχικό γκρεμισμένο
κτίσμα, γιατί κανείς, ακόμα και από τους νιόφερτους, δεν έφευ-
γε μακρύτερα – ήτανε άγραφος νόμος.

5. Μπαϊρι: ακαλλιέργητο χωράφι. Βουνοπλαγιά.

6. Χωράφια.

7. Προέρχεται από την ονομασία παλαιού βυζαντινού μοναστηριού, του
«Κορδολέοντος», που έχτισαν οι ιπότες την εποχή των Σταυροφοριών.

Ο μόνος που τον πάτησε, ο μόνος που έσπασε την παράδοση ήταν ο Σουλειϊμάν.

Κάποιο ανοιξιάτικο πρωινό –σίγουρα έπειτα από κάποιο Πάσχα, γιατί οι πασχαλιές ήταν ολάνθιστες πίσω από τα πεζούλια, τους φρεσκοασβεστωμένους μαντρότοιχους και τα προχειροφτιαγμένα γρέκια⁸, και η μוסκοβολιά τους έφτανε ακόμα και μέχρι τη θάλασσα–, για πρώτη φορά τον είχαν δει να αράζει τη βάρκα του στο έρημο ακρογιαλί. Μεγάλη εντύπωση τους είχε κάνει που χωρίς να έρθει κατά τον οικισμό, χωρίς καν να τον κοιτάξει, είχε καθίσει ολημερίς στην ακροθαλασσιά, άλλοτε σουλατσάροντας με σηκωμένη τη βράκα του μες στη ρηχοτοπιά κι άλλοτε ακίνητος, μισοξαπλωμένος απάνω στα βότσαλα με τα χέρια πίσω από το κεφάλι, παρατηρώντας ολόγυρα την περιοχή και είχε ανακαλύψει την Εδέμ. Εκείνη την ημέρα πρέπει να είχε καθίσει μέχρι αργά το απόγευμα, μέχρι λίγο πριν πέσει ο ήλιος, γιατί κάποια στιγμή, από τον έναν και μοναδικό καφενέ του Κορδελιού που έβλεπε προς τη μεριά της θάλασσας, όσοι έπιναν τον καφέ τους, μαζί με τον ήλιο που έφευγε προς τα δυτικά είδαν να φεύγει και το βαρκάκι και το φαρδύ σαρίκι.

Μήτε δυο μέρες δεν είχαν περάσει, και πριν καν μεσημεριάσει, το μικρό κιτρινωπό λατίνι⁹ ξαναφάνηκε να πλησιάζει αργά απ' τη μεριά της Σμύρνης. Χαρακτηριστική η φιγούρα του Σουλειϊμάν ξεχώριζε από μακριά, καθώς βαστούσε όρθιος τα κουπιά να δώσει λίγο δρόμο, γιατί έτσι βαρυφορτωμένη που ήτανε η βάρκα, με το νερό ως τα μπούνια, ήτανε δυσκίνητη πιότερο κι από μαούνα. Απάνω της, εκτός από έναν αχταρμά καθρόνια, τσίγκους, πανιά, κάτι παλιοκαρέκλες, και ένα γιούκο¹⁰ όπου διακρίνονταν αχυροστρώματα και κάμποσα κιλίμια, είχε φορτωμένη και τη γυναίκα του τη Φατιμά, σημάδι πως είχε αποφασίσει

8. Πρόχειρες περιφράξεις.

9. Είδος ιστίου.

10. Γιούκος: στοίβα κλινοσκεπασμάτων, στρωμάτων, χαλιών.

να μείνει στον γιαλό, ενώ από τα δίχτυα που σαν κίτρινη μπότσα¹¹ ξεχώριζαν στο μέσο του πλεούμενου, γινόταν φανερός κι ο τρόπος που σκόπευε να βγάξει το ψωμί του.

Πράγματι, όλα έγιναν όπως φαινότουσαν απ' την αρχή και όπως τα είχαν μαντέψει. Με εκείνα τα πρόχειρα υλικά έστησε μια μικρή παράγκα, που όσο περνούσε ο καιρός όλο κι επεκτεινόταν, καθώς η Φατιμά γεννούσε ασταμάτητα τα παιδιά το ένα πίσω από το άλλο λες κι ήτανε κουνέλα. Ο Σουλειϊμάν με τη βάρκα του και την καλή ψαριά του έγινε σύντομα περιζήτητος. Όλοι είχαν τον νου τους, μόλις θα τον έβλεπαν από μακριά την ώρα που γύριζε το πρωί, να τρέξουν να προλάβουν, ποιος θα ήταν ο τυχερός που θα διάλεγε πρώτος ψάρια.

11. Εξόγκωμα, προεξοχή.

Στο Κορδελιό τα χρόνια συνέχιζαν να κυλάνε ήσυχα χωρίς τίποτα να αλλάζει σ' εκείνη την κοινωνία που μπορεί να μεγάλωνε, όμως δεν μπορούσε να θρέψει πολλά στόματα. Έτσι, δεν ήταν και λίγοι που 'φυγαν για τη Σμύρνη αναζητώντας μια καλύτερη ζωή, μια άλλη ευκαιρία. Όσοι μείναν στο Κορδελιό τα κουτσοκαταφέρνανε· μπορεί τίποτα να μην τους περίσσευε, μα δεν τους έλειπε κιόλας.

Απ' την αρχή, από τις πρώτες μέρες είχε έρθει κι ένας τσορμπατζής¹ που ήταν στη δούλεψη των Καραοσμάνογλου, για να τους δει, να τους καταγράψει και να τους ορμηνέψει για την επίμορτη² γη. Ζιμμήδες³ καθώς ήταν, εύκολα ή δύσκολα πλήρωναν φόρους και χαράτσια, κι έτσι, καλλιεργώντας τη γη και βόσκοντας τα ζωντανά τους, έσπρωχναν παρακάτω τη ζωή κυλώντας κι αυτοί μαζί της, ζώντας και αυγατίζοντας με τα μωρά που ασταμάτητα ερχόντουσαν από το τέλος της άνοιξης και μετά, κι όλο το καλοκαίρι – σπορά των χλωμών φθινόπωρων και των βαριών χειμώνων.

1. Χριστιανός γαιοκτήμονας.

2. Σύμβαση με την οποία ο καλλιεργητής δίνει στον ιδιοκτήτη της γης το συμφωνημένο μερίδιο από την παραγωγή.

3. Ζιμμής: το προστατευόμενο άτομο, κάθε μη μουσουλμάνος που ζούσε σε μουσουλμανικό κράτος και υπάκουε στους νόμους του.

Μπορεί το χωριό διαρκώς να μεγάλωνε, μπορεί μικρά σπιτάκια με αυλές και μοσχοβολιστούς μπαχτσέδες όλο να ξεφυτρώνανε, μπορεί να είχε γεμίσει ο τόπος από πιτσιρίκια που ξυπόλυτα αλωνίζανε τα χωματένια σοκάκια και την ακρογιαλιά, μα ό,τι κι αν χιζόταν, ρούπι δεν ξεμάκραινε από το πέτρινο χάλασμα, καθώς ποτέ άλλος κανείς εκτός απ' τον Σουλείμάν δε βρέθηκε να ξεμακρύνει.

Σύμβολο πραγματικό και σημείο αναφοράς είχε γίνει για όλους τους μαχαλάδες, που αν και σε μέγεθος ήταν μικροί για να 'ναι χωρισμένοι –τριάντα-σαράντα σπιτάκια ο καθένας–, ήδη είχαν ονοματιστεί σύμφωνα με τη θέση τους σε σχέση με εκείνο το γκρεμίδι. «Πίσω μαχαλάς» ο ένας, «απάνω» και «κάτω» οι άλλοι δύο που ήτανε στο πλάι.

Το πέτρινο χάλασμα που σαν μαγνήτης τους είχε όλους γύρω του τραβηγμένους, έμεινε ένα μεγάλο κι αναπάντητο ερωτηματικό, μιας και τόσα χρόνια κανείς δεν παρουσιάστηκε σαν ιδιοκτήτης και κανείς δεν τους ενόχλησε. Ποτέ δεν έμαθαν σε ποιον ανήκε, λοιπόν, και με τα χρόνια έπαψαν ακόμη και να ρωτούν. Το είχαν δεδομένο, αλλά συγχρόνως και άβαστο. Εξάλλου από τον καιρό που το θυμούνταν ακόμα οι παλαιότεροι, ίδιο ήταν πάντα, γιατί ό,τι ήτανε να γκρεμιστεί, είχαν φροντίσει γι' αυτό οι καιροί κι οι προηγούμενοι αιώνες, κι έτσι δεν είχε απομείνει τίποτα εκτός απ' τα ντουβάρια. Καθημερινά το θωρούσαν εκεί, χειμώνα καλοκαίρι, χωρίς ποτέ και κανέναν να το πειράξει, μα μήτε και να σκεφτεί να έμπει παραμέσα, εκτός απ' τα πιτσιρίκια που από περιέργεια το εξερευνούσαν, βρίσκοντας εκεί μόνο σαύρες και κάπου κάπου κανένα πουκάμισο φιδιού ανάμεσα στις πέτρες.

Ιούλιο του 1861, το κάρο που φάνηκε να έρχεται από τη μεριά του κάμπου μπήκε αργά και σημειωτόν στο Κορδελιό, λες κι ήτανε χαμένο, λες και δεν ήξερε τι έψαχνε, λες κι ο προορισμός του δεν ήτανε αυτός. Το άλογο που το 'σερνε, αφρισμένο από τον κάμα-

το του ταξιδιού και χωρίς καμιά εντολή να του ῥχεται από τα χαλινάρια, αφού και τα γκέμια, αμύχανα κι αυτά και αναποφάσιστα κρέμονταν απ' του Χακάν τα χέρια, μονάχο του προχώρησε με αργό βηματισμό και το κεφάλι κάτω και μόνο του στάθηκε έξω από το χάλασμα σαν να ήταν ορμημένο. Οι δυο επιβάτες του, καθισμένοι στην άβολη ξύλινη τάβλα μπροστά από την καρότσα, άργησαν να κατέβουν – ήταν φανερό ακόμα κι από τη ματιά τους, ακόμα κι από τον τρόπο που μεταξύ τους κοιτάχτηκαν, πως άλλο περίμεναν να βρουν και άλλο είχαν μπροστά τους. Κοίταζε ο Χακάν την Ακτσού και η Ακτσού εκείνον, δεν ήξεραν τι να σκεφτούν και τι να υποθέσουν, απελπισία τους έπιασε με ένα κάρο γεμάτο πράγματα πίσω τους κι ένα γκρεμίδι εμπρός τους.

Νιόπαντροι ο Χακάν από την Πέργαμο και η Ακτσού από τη Χίο, μετά τον γάμο τους στο νησί και το τρικούβεργο γλέντι που στήθηκε στο σπίτι της νύφης, μέσα στον τουρκικό μαχαλά του κάστρου, παρέμειναν εκεί για ένα μικρό διάστημα. Μπορεί σ' εκείνο το άθλιο χαμόσπιτο που ζούσαν όλοι μαζί να μην έπαιρναν μήτε ανάσα, μα χωρίς κι οι ίδιοι να το καταλάβουν έμειναν πάνω από τρεις μήνες, παρότι στην αρχή ο Χακάν ήθελε να φύγουνε αμέσως. Όμως, άνοιξη ήταν στο νησί, οργίαζε η φύση... Η ευωδιά των πορτοκαλανθών από τα περιβόλια του Κάμπου ζάλιζε τα ρουθούνια, και τα γλυκά δειλινά των ημερών που όλο και μεγάλωναν, τους έκαναν να ξεχαστούν, να μείνουν παραπάνω.

Άλλο που δεν ήθελε η Σεζέν, που απ' το πρωί ίσαμε το βράδυ πλάνταζε στο κλάμα επειδή θα έχανε την κόρη της, αφού ο Χακάν θα την έπαιρνε στην Πέργαμο. Της καημένης της Σεζέν, γέννημα θρέμμα Χιώτισσας, άγνωστο καθώς της ήτανε ακόμα και το όνομα, της φαινόταν μακρινός, πολύ μακρινός ο τόπος.

«Μπρε Χακάν, πούθε πέφτει εκείά η... Πέργαμο;» συνέχεια τον ρωτούσε. Γελούσε ο γαμπρός, της έδειχνε με το χέρι κατά την ανατολή, και μαζί με τον Μουσταφά, τον μεγάλο αδερφό της

Ακτσού, από νωρίς το απόγευμα διάβαιναν την Πόρτα Ματζόρε και βγαίνουν στο λιμάνι. Κατηφόριζαν μέχρι το καφεενείο του Αράπη να βρουν τον Νικόλα, φίλο γκαρδιακό του Μουσταφά από τα μικράτα τους, να κάτσουν να καπνίσουνε όλοι μαζί ναργιλέ, να πιάσουν την κουβέντα και με τούτα και με τ' άλλα να φύγουν τελευταίοι.

Οι μέρες που μείνανε στο νησί για πότε περάσανε, μήτε κι ο ίδιος ο Χακάν το είχε πάρει χαμπάρι. Με μια βόλτα από δω, μια βόλτα από κει, με ούζα και χταποδάκι και κάμποσα νυχτέρια, τρεις ολόκληροι μήνες κύλησαν σαν νεράκι. Έτσι, πολύ γρήγορα και χωρίς να το καταλάβουν έφτασε η ημέρα που οι νιόπαντροι ανέβηκαν στο καϊκι του θείου τού Νικόλα, του καπετάν Σίδερου, που θα τους πήγαινε στη Σμύρνη. Η ψυχραιμία, επιφανειακή, τα λόγια του κατευόδιου και του αποχαιρετισμού, λίγα και αισιόδοξα, τα χαμόγελα, βεβιασμένα. Γιατί με το που έκανε πανιά η *Φανερωμένη* και άρχισε ν' απομακρύνεται, αν ο Μουσταφά δεν κρατούσε έγκαιρα στην προκυμαία τη Σεζέν από το χέρι, κι αν από την μπακάτσα του καϊκιού ο Χακάν μαζί με τον Νικόλα δεν κρατούσαν από τη μέση την Ακτσού, οι δυο γυναίκες, καθώς με χέρια τεντωμένα και με λυγμούς δεν ξεκολλούσαν τη ματιά η μία από την άλλη πίσω από τους φερετζέδες, σίγουρα θα 'πεφταν στη θάλασσα για ν' ανταμώσουν πάλι.

Έπειτα από αρκετές ώρες ταξιδιού, με το που πάτησαν στη Σμύρνη, τα μόλις στεγνωμένα μάτια της Ακτσού άρχισαν πάλι να τρέχουν δάκρυα. Γελούσε ο Νικόλας, καθώς ο Χακάν την πήρε στην αγκαλιά του για να την ηρεμήσει. Από μικρή την ήξερε, από τότε που μπιξάρικο ακόμα χωνόταν στα πόδια τους, σαν, μικρός κι αυτός, ανέβαινε στο σπίτι τους να παίξει με τον αδερφό της. Έτσι κι αλλιώς εκεί χαιρετηθήκανε, εκεί αγκαλιαστήκανε, εκεί είπαν «buluşmak üzere»⁴.

4. Καλή αντάμωση.

Το ταξίδι για την Πέργαμο με την τατάρικη άμαξα με τις συμπαγείς, υπερμεγέθεις ξύλινες ρόδες και με τα σκεπασμένα με καρβόπανο τοξωτά τσέρκια αποπάνω, που πήραν έξω από τα εμπορικά χάνια στον ποταμό Μέλιτα, κράτησε δύο μέρες – δύο μέρες μαρτυρικές, τους βγάλανε την πίστη, καθώς ήταν γεμάτη η άμαξα με ανθρώπους και αποσκευές, με τέσσερα βόδια να τη σέρνουνε αργά, μέσα στις ζέστες του Ιούνη στους κακοτράχαλους δρόμους των καραβανιών.

Η άφιξη του ζευγαριού στο πατρικό σπίτι ήταν εντελώς απρόσμενη, αφού ο Χακάν δεν τους είχε καν ειδοποιημένους, μ' ένα μαντάτο, μια γραφή, με κάποιο μήνυμα τέλος πάντων. Έτσι, στους γονείς του και σε όλα του τα αδέρφια, η έκπληξη και η χαρά με τη νεοφερμένη νύφη δεν ήταν δυνατόν να μείνουν κρυφές. Οι χαρούμενα αυθόρμητες φωνές, τα επιφωνήματα, τα γέλια και τα ασταμάτητα καλωσορίσματα –«kizim hoş geldin!»⁵ ακούγονταν έξω από το σπίτι, αντηχώντας σε όλο τον μαχαλά μέχρι τα κοντινά μπεξεσένια⁶ και τα μπεζιριάνικα⁷.

Στην Πέργαμο δεν κάθισαν πολύ, παρότι η Ακτσού έμοιαζε να το ήθελε – και πώς να μην το θέλει; Ολημερίς κλεισμένες όλες οι γυναίκες απάνω στο χαγιάτι, καθισμένες στις αναπαυτικές τους μαξιλάρες, με τις γειτόνισσες να πηγαινοέρχονται για τα καλωσορίσματα και τα συχαρίκια, να δουν από κοντά και να γνωρίσουν τη νύφη, και μετά, τα απογεύματα έξω στην αυλή, μαζεμένες μακριά από τους άντρες να μασούν τη μαστίχα τους και να πίνουνε λαχταριστές σουμάδες μέχρι να έρθει να δροσίσει... όλο αυτό το χαρούμενο πηγαινέλα ήτανε ό,τι έπρεπε για τη φοβισμένη νιόνυφη σε έναν ξένο τόπο. Βάλσαμο στην ψυχή της την ένιωθε την τόσο απρόσμενη αγάπη που εισέπραττε από όλους κι από παντού.

5. Καλωσήρθες, κόρη μου!

6. Υπόστεγες αγορές.

7. Υφασματοπωλεία.

Αυτές οι λίγες μέρες περάσανε γρήγορα στην Πέργαμο, τουλάχιστον για εκείνη, όχι όμως και για τον Χακάν, που άλλα είχε στον νου του.

Καθισμένος μαζί με τους άλλους άντρες στον οντά, απάνω στα μεντέρια, μιλούσε και φούμαρε ναργιλέ γύρω από τον μπακιρένιο σοφρά, με τον τετράχρονο Κενάν, το μικρότερο απ' όλα τα αδέρφια, να μη λείει να ξεκολλήσει από κοντά του. Εκεί δεχόταν καθημερινά ο Χακάν τους μουσαφिरαίους που περνούσαν για να δώσουν τα συχαρίκια, να πιουν έναν καφέ, να φέρουν το κατιτίς τους, να δώσουνε κάνα γρόσι. Ξεπατώθηκαν οι γυναίκες να φτιάχνουν τσάγια και καφέδες, να σερβίρουνε τα γλυκά του κουταλιού μέσα στα γυάλινα βαζάκια με τα μαλαματένια καπάκια ανοιχτά, λογιών λογιών σερμπέτια, και βέβαια δροσερό μυχάλεμπι⁸ με κατακόκκινο ροδόνερο. Και πόσοι δεν περάσανε! Από τους πρώτους, ο βαλής⁹ της Περγάμου, μαζί και ο καδής¹⁰, πέρασε ο καϊμακάμης¹¹, έπειτα οι συγγενείς και οι γειτόνοι. Καλά ήτανε όλα αυτά, όμως ο Χακάν τα βράδια, σκεφτικός... Άλλα τον βασάνιζαν.

Ένα πρωί, μόλις άρχισαν κάπως να ησυχάζουν τα πράγματα από τις καθημερινές επισκέψεις, καθισμένος μαζί με τον πατέρα του στον μικρό πλαϊνό μπαχτσέ κάτω από την κληματαριά, πρώτος εκείνος άνοιξε κουβέντα.

«Μπαμπά... ξεύρεις, όλον ετούτο τον καιρό σκέφτηκα εκείό που με είχες πει παλιά. Θαρρώ πως το θέλω».

«Emin misiniz?¹²» του έκανε ο πατέρας του σιάζοντας το ζω-

8. Είδος γλυκού από ρυζάλευρο και γάλα.

9. Διοικητής βιλαετιού, νομάρχης.

10. Οθωμανός θρησκευτικός δικαστής.

11. Έπαρχος.

12. Είσαι σίγουρος;

νάρι. «Εγώ σε τα 'πα καταπώς με τα 'πε ο καδής. Του λόγου μου... *bilmiyorum*¹³. Τώρα έχει περάσει και καιρός, εκείός ξεύρει τους Καραοσμάνογλου... αν είναι να τ' αποφασίσεις, αύριο πάμε να τότε βρούμε... αν και προψές που ηπέρασε εν τον ήκαμες ντιπ κουβέντα».

«Ε, και σύ! Μέρα που ήτονε, κουβέντα εγώ θα τον ήκαμα;» είπε ο Χακάν στρέφοντας τη ματιά αλλού.

Φαινόταν σκεφτικός – σκεφτικός, μα αποφασισμένος. Παράδες είχε μαζεμένους κάμποσους, κι εκείνη την κουβέντα που από καιρό και εντελώς τυχαία του είχε κάνει ο πατέρας του δεν την είχε ξεχασμένη, συνέχεια του τριβέλιζε το μυαλό. Τη γη τους ήξερε να τη δουλεύει, μα ήταν πολλά τα στόματα, και τώρα που είχε παντρευτεί και θα έρχονταν κι άλλα, ποιο να πρωτοθρέψει; Έπειτα, να έμενε στην Πέργαμο να κάμει τι;

Ήθελε να φύγει. Δεν τον βαστούσε ο τόπος.

Εκείνο το βράδυ δεν έκλεισε μάτι. Την άλλη μέρα το πρωί, μαζί με τον πατέρα του, γραμμή για τον καδή. Κουβέντα στην κουβέντα, ήτανε κι ο καδής καλός, φίλος με τον πατέρα του από τα παιδικά τους χρόνια, λίγο μπαχτσίσι στον έναν, λίγο μπαχτσίσι στον άλλον... μέσα σε μια βδομάδα το παλιό υποστατικό των Καραοσμάνογλου στο Κορδελιό ήτανε πια δικό του.

13. Δεν ξέρω.

Τον Ιούλιο του 1861, ντάλα μεσημέρι, μέσα σε μια ζέστη που πύρωνε ακόμα και τις πέτρες και μέσα στον μπουχό που σήκωνε το κάρο –όσο σιγά κι αν πήγαινε– στον χωματένιο κεντρικό καρόδρομο του Κορδελιού, πρώτος είχε κατέβει ο Χακάν και είχε σταθεί απέξω. Άφωνος κοίταζε τους όρθιους τοίχους, πέτρινο απολίθωμα ενός ακαθόριστου εσωτερικού όχι μονάχα στη μορφή, μα και στη χρήση. Έριξε τη ματιά του από τη μία πλευρά, την έριξε κι απ’ την άλλη και, βάζοντας και τα δυο του χέρια στη μέση, έγειρε το κεφάλι προς τα μπρος, εντελώς απογοητευμένος. Τίποτε από όσα είχε μπροστά του δε φανταζόταν πως θα βρει... και τώρα ήταν πια αργά. Δεν ήξερε τι να κάνει, το καλοδιπλωμένο χοτζέτι¹ τον έκαιγε στο ζωνάρι, τα γρόσια τα είχε ήδη δοσμένα, μπορεί να μην ήτανε πολλά –φαίνεται πως εκείνο το γκρεμίδι ακόμα κι οι Καραοσμάνογλου για ξεγγραμμένο το είχαν–, όμως για κείνον, αυτό θα ήταν το σπίτι του, αυτό θα ήταν το βιος του.

Μέσα στη μαύρη μαυρίλα έστρεψε το βλέμμα στην Ακτσού, που, ακόμα καθισμένη απάνω στο κάρο, χαμένη κι αυτή, δεν έλεγε κουβέντα. Με όλα του τα νεύρα τεντωμένα και με τις φλέβες να χτυπούν λες και θα φεύγαν απ’ το κορμί του, κλοτσώντας

1. Συμβόλαιο.

με λύσσα μέριασε κάτι καρφωμένα σάπια σανίδια που έκλειναν το ορφανό άνοιγμα της πάλαι ποτέ κεντρικής πόρτας και μπήκε μέσα. Πατούσε όπου έβρισκε, αψηφώντας τις τσουνκνίδες και την αγριάδα – έτσι κι αλλιώς φύτρωναν παντού, εκεί όπου κάποτε σίγουρα ήτανε το πάτωμα. Δειλά δειλά τον ακολούθησε εκείνη κρατώντας το γιασμάκι² της με το ένα χέρι, να φαίνονται από το πρόσωπό της μόνο τα μαύρα μάτια της.

«Ακτσού, παράδες έχομεν. Το σιάχνομε για κονάκι μας;»

Αιώνας της είχε φανεί όλη εκείνη η ώρα, που ενώ ο άντρας της σεργιάνιζε το ερειπωμένο κτίσμα με τη ματιά, αυτή, αμίλητη και μένοντας πιο πίσω, απλώς παρακολουθούσε.

Την ξανακοίταξε αναποφάσιτος περιμένοντας το νεύμα του κεφαλιού που θα ήταν το σινιάλο της συναίνεσής της, και που αμέσως του το έδωσε, και μάλιστα, όχι μόνο με το κεφάλι, αλλά και με τη λάμψη των ματιών της.

Αμίλητοι και γεμάτοι περιέργεια έξω από το γκρεμίδι στεκό-ντουσαν τέσσερις Ρωμιοί, αγουροξυπημένοι από τη μεσημε-ριανή ραστώνη από τους ήχους που είχαν αφήσει οι κλοτσιές και το τριξίμο των σπασμένων ξύλων, κοιτάζοντας με απορία τους νεοφερμένους, έτσι όπως αμήχανοι στο μέσο του άδειου χώρου, έριχναν ματιές τριγύρω. Τους περίμεναν υπομονετικά, να μην τους ενοχλήσουν, τότε θα βγουν για να τους πιάσουν κουβέντα. Αφού χαιρετηθήκανε και σε εγκάρδιο κλίμα έγιναν οι συστά-σεις, πολλές ερωτήσεις άρχισε να τους κάνει ο Χακάν, ακουμπι-σμένος απάνω στην άμαξα, με το βλέμμα καρφωμένο στα έρημα ντουβάρια· κι αυτοί, μην ξέροντας τι απάντηση να δώσουν σε ό,τι κι αν τους ρωτούσε, κοιτάζονταν πρώτα αναμεταξύ τους και σή-κωναν τους ώμους.

«Χακάν εφέντημ, εν ξεύρομεν... Χρόνους και ζαμάνια έει

2. Καλύπτρα προσώπου για μουσουλμάνες.

που εν πεσμένον καταπώς το θωρείς. Ο πρώτος είσαι πο ὄρχεσαι εδωνά».

«Έει το μέρος κάναν αμελέ³, κάνα χουσμεκιάρη⁴ να βάνει χέρι να το σιάξουμε;» ρώτησε ο Χακάν κουνώντας το κεφάλι.

Κοιτάχτηκαν αναμεταξύ τους. Δε φάνηκαν πολύ πρόθυμοι, μέχρι που είδαν τη χαρακτηριστική κίνηση του χεριού του νιοφερέμένου κι άκουσαν να τους λέει το... γλυκόηχο «resin para»⁵...

Εκείνη την πανύψηλη αποθήκη, με μόνιμους κατοίκους της πο-ντίκια και νυχτερίδες, ο Χακάν και η Ακτσού βάλθηκαν να την κάνουν όχι μόνο σπίτι τους –ήταν πολύ μεγάλη–, μα και λοκάντα, μαγέρικο, ακόμα και μπακάλικο...

Έτσι, στο ήσυχο το Κορδελιό, μαζί με τις πρώτες σκαλωσιές στήθηκε και το πανηγύρι. Τα σκουριασμένα σκεπάρινα κι οι ξε-χασμένοι κασμάδες βγήκανε από αυλές κι από αποθήκες και πιάσαν φωτιά στα χέρια των περισσοτέρων αντρών του χωριού που ευκαιρία γύρευαν, γιατί χρόνια είχε να μπει λιθάρι στο χω-ριό, χρόνια είχε να γίνει τέτοιος σαματάς.

Πολύχρωμες τέντες παντού στηθήκανε γύρω από τα ντουβάρια για να δουλεύουνε μακριά από τον ήλιο και τη βροχή όλων των λογίων οι ουστάδες⁶, οι τεχνίτες κι οι βοηθοί. Από την ελεύ-θερη μεριά μπροστά από το γκρεμίδι, η απλωταριά που έβλεπε προς τη θάλασσα, ελεύθερη και ανεμπόδιστη μέχρι την παραλία, μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα έμοιαζε με τσαρσί⁷ έτσι όπως είχε γίνει, καθώς σε αρκετή απόσταση από το μπροστινό ντουβάρι στηθήκανε τσαντίρια και σκηνές σε κυκλική διάταξη,

3. Αμελές: εργάτης.

4. Χουσμεκιάρης: εργάτης μεροκαματιάρης.

5. Πληρωμή με μετρητά.

6. Μαστόροι.

7. Υπαίθρια αγορά.

να μένουν εκεί το βράδυ όσοι μαστόροι της πέτρας και του ξύλου είχαν έρθει από μακριά. Κουρνιαχτός σηκωνόταν εκεί όπου καθημερινά φτάναν καμήλες με ζεμπιλια γεμάτα οικοδομικό υλικό και τετράβοδα κάρρα που αγκομαχούσαν πραγματικά, όπως με τις οκάδες μεταφέρανε την πέτρα και τον ασβέστη – κι όλα στοιβάζονταν για να μοιραστούν, άλλα κατευθείαν μέσα στο γιαπί και άλλα κάτω από τις τέντες. Ήτανε πράγματι ν' απορεί κανείς με τους πετράδες, πώς έβαζαν στην πλάτη τους εκείνα τα αγκωνάρια, και μ' ένα πετσί στον ώμο και δυο λουριά, σκυφτοί από το βάρος, τα μοίραζαν στα γύρω ντουβάρια, άλλα από τη μέσα μεριά και άλλα από την έξω.

Γρήγορα γέμισαν οι τέντες, άλλες με μαστόρους και άλλες με υλικά που δεν έρχονταν μόνο από τη στεριά, μα και από τη θάλασσα: δυο καΐκια αλλά και η βάρκα του Σουλεϊμάν, από την πρώτη κιόλας μέρα πηγαινοέρχονταν στη Σμύρνη φέροντας τα απαραίτητα της τελευταίας στιγμής – γιατί ο ψαράς δεν ήταν δυνατόν να χάσει τέτοιο πανηγύρι.

Μόνος του και χωρίς να τον έχει φωνάξει κανείς, από τα χαράματα σηκωνόταν κι έτρεχε στο γιαπί, κι αν δεν ήταν ανάγκη να πάει με τη βάρκα, έκανε όλες τις δουλειές όπου τον είχανε ανάγκη. Οικοδόμος, μεταφορέας, αυτόκλητος εργοδηγός και οτιδήποτε άλλο... Όλα τον συνεπήρανε τόσο πολύ, που ως και το ψάρεμα παράτησε. Τίποτα δε λογάριασε, μήτε τις φωνές που του 'βαζε η Φατιμά μήτε τα παράπονα από τις άλλες, τις Ρωμιές του χωριού, που έμειναν δίχως ψάρια. Σύντομα φίλοι γκαρδιακοί έγιναν με τον Χακάν, Οθωμανοί κι οι δύο, αλλιώς συνεννοούταν... κεχαγιάς⁸ βρέθηκε ο Σουλεϊμάν.

Εκείνο το γκρεμίδι που ποιος ξέρει πόσες άνοιξες και πόσα κалоκαίρια, πόσα φθινόπωρα και πόσους χειμώνες έστεκε βουβό,

8. Επιστάτης.

Το τρένο από τη Σμύρνη, που χειμώνα του 1876 έβγαινε από την πρωινή ομίχλη, δεν έφερε μόνο τον ξένο. Ξοπίσω του κουβαλούσε στροβιλιζοντας και το θαλασσινό αγέρι, που πολλά χρόνια πρωτότερα, από τη μαγευτική πολιτεία των καναλιών, είχε φερμένη την οικογένεια του Βενετσιάνου ζωγράφου Πάολο στη Σμύρνη των χρωμάτων και των αρωμάτων.

Κουβαλούσε μέρες και νύχτες ενός μοιραίου έρωτα, πολλές αναμνήσεις, μεγάλα πάθη, μια δολοφονία... μαζί και έναν πίνακα με την ημίγυμνη Χατισέ, που όλους και όλα τα κοίταζε κρύβοντας επτασφράγιστα τα μυστικά της, άλαλη όπως ήτανε όχι μόνο στο κάδρο αλλά και στη ζωή της.

Από τη Σύρο και το Κορδελιό μέχρι τη Χίο και τα Αλάτσατα, κι από την Πέργαμο ως την Πόλη, πολλών ανθρώπων οι ζωές θα διαγράψουν την τροχιά τους γύρω από τη Χατισέ, ανυποψίαστα τόσο κοντά η μία με την άλλη. Ο Στέφανος, η Μαριώ, ο Λιωνής. Ο Ζοζέφ και η Πηνελόπη.

Ο Τζοβάνι, η Φραντσέσκα, η Αντζελίνα.

Ο Χακάν και η Ακτσού.

Και η Χατισέ, παντού...

Ένα μυθιστόρημα που, μετά την ΙΑΣΜΗ, εξακολουθεί να ταξιδεύει τον αναγνώστη στη χαραυγή του 19ου αιώνα, σ' εκείνα τα χρόνια τα παλιά, στα χρόνια της ομίχλης.

ISBN 978-618-01-0452-3

9 786180 104523

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 14221

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η